

George Bernard Shaw

PEKELNÍK

STÁTNI DIVADLO OSTRAVA

G. B. Shaw na ostravském jevišti

Shawovská tradice na českých jevištích začíná na počátku našeho století. Přesněji, v roce 1905 dostal pražský režisér a překladatel Karel Mušek oficiální svolení k překladům her G. B. Shawa. G. B. Shaw se prvně představil pražskému obecenstvu prostřednictvím Smíchovského Švandova divadla, v krátké době se staly jeho hry trvalou součástí repertoáru Národního divadla a dalších českých divadel.

V historii ostravského divadla měla Shawova dramatika premiéru 13. 9. 1919, kdy režisér Alexandr Kantor uvedl jednu z nejoblíbenějších komedií Pygmalion. Dnešní premiéra Pekelníka je vlastně jubilejní, neboť uzavírá rovnou dvacítku her G. B. Shawa nastudovaných ostravskou činohrou. Samotný Pekelník byl v minulosti na našem jevišti uveden dvakrát. Poprvé to bylo v roce 1929, kdy ho nastudoval režisér Jaroslav Skála, který byl zároveň autorem scény a představitelem titulní role. Andersona hrál Antonín Brož, Juditu Táňa Hodanová, Paní Dudgeonovou M. Lierová-Rýdlová, Křištofa Franta Paul, Essie Lída Čtvrtečková, Generála Jiří Myron a Majora František Forman. Druhé uvedení bylo v roce 1947, režisérem byl Zdeněk Hofbauer, autorem scény František Tröster. Do titulní role byl tentokrát obsazen Jiří Roll, Andersona hrál Josef Benátský, Juditu Inez Burgrová, Paní Dudgeonovou Julie Šafařová, Kryštofa Osvald Albín, Essie Slávka Herainová, Generála Stanislav Langer, Majora Hynek Němec.

Chronologie uvádění her G. B. Shawa ostravskou činohrou:

13. 9. 1919	Pygmalion	režie Alexandr Kantor	13. 9. 1940	Pygmalion	režie Jiří Myron
26. 6. 1924	Obrácení kapitána Brassebounda	režie Gabriel Hart	26. 3. 1946	Obrácení kapitána Brassebounda	režie Karel Šálek
30. 11. 1924	Svatá Jana	režie Karel Prox	19. 12. 1947	Pekelník	režie Zdeněk Hofbauer
16. 3. 1926	Živnost paní Warrenové	režie Karel Rýdl	1. 2. 1949	Živnost paní Warrenové	režie Svatopluk Papež
26. 4. 1926	Pygmalion	režie Karel Prox	8. 1. 1955	Pygmalion	režie Vilém Kyzlink
29. 8. 1927	Androkles a lev	režie Miloš Nový	13. 4. 1965	Svatá Jana	režie Radim Koval
23. 5. 1928	Živnost paní Warrenové	režie Miloš Nový	3. 11. 1978	Živnost paní Warrenové	režie Bedřich Jansa
18. 10. 1929	Pekelník	režie Jaroslav Skála	5. 9. 1980	Pygmalion	režie Bedřich Jansa
12. 12. 1930	Caesar a Kleopatra	režie Jan Škoda	26. 10. 1985	Čokoládový hrdina	režie Karel Brynda
7. 2. 1936	Milionářka	režie Jan Škoda			

George Bernard Shaw

Pekelník

Komedie o pěti obrazech
Přeložil Frank Tetauer

Režie: Juraj Deák j. h.

Výtvarník scény: Václav Vohlídal j. h.

Výtvarník kostýmů: Michaela Červenková j. h.

Hudba: Petr Malásek j. h.

Dramaturg: Vojtěch Kabeláč

Pastor Anderson.....	Stanislav Šárský
Judita Andersonová.....	Alexandra Gasnářková
Paní Dudgeonová.....	Jana Lukešová
Richard Dudgeon.....	Jan Fišar
Krištof Dudgeon.....	David Viktora
Strýc Titus Dudgeon.....	Jan Miller
Strýc Vilém Dudgeon.....	Arnošt Borovec
Jejich ženy.....	Ludmila Dejmková *)
	Eva Wojaczková *)
Essie.....	Pavčina Kafková
Advokát Hawkins.....	Stanislav Malý
Generál Burgoyne.....	Jan Filip
Major Swindin.....	Zdeněk Forejt
Brudnell, kaplan.....	Vladimír Mrva
Seržant.....	Daniel Zaoral
Vojáci, lid	
*) členky operního sboru	

Představení řídí: Marta Celářková

Text sleduje: Věra Suruvková

Premiéra 19. června 1992 v Divadle Antonína Dvořáka

Vedoucí výroby a technického provozu Radomír Orenič, vedoucí dekoračních dílen Marcela Kožušnicková, vedoucí dámské krejčovny Alena Kantorová, vedoucí pánské krejčovny Jiřina Richtrová, jevištní mistři Jan Benek, Zdeněk Václavek, mistr osvětlení Zdeněk Osif, mistr elektroakustiky Bořivoj Wojnar, mistr vlásenkárny Jindra Kučajová, rekvizity Zdena Vojkovská, mistr garderoby Zlata Nezhybová.

Program vydalo Státní divadlo Ostrava, ředitel Ilja Racek, šéf činohry Michael Tarant, redakce programu Vojtěch Kabeláč, obálka a grafická úprava Mirek Tittler, výtiskly OSTRAVSKÉ TISKÁRNĚ, s. p., Novinářská 7, Ostrava 1, R 1763.

Cena programu 4 Kčs

Veškerá práva k provozování tohoto díla zastupuje DILIA Praha.

Z autorových myšlenek

Není větší rozkoše než pomáhat životu v jeho cestě vzhůru.

xxx

Vládnout není práce pro každého, je to vysoce kvalifikované povolání.

xxx

Nic podstatného se nezlepší, dokud lidská povaha zůstane nezměněna.

xxx

Civilizace se nemůže vyvíjet bez kritiky a chceme-li ji zachránit před stagnací a hnilobou, musíme prohlásit, že kritika je beztravná.

xxx

Když hlupák udělá chybu, vždycky vysvětluje, že to bylo jeho povinností.

xxx

Několikrát jsem si vyměňoval názory s jistým idiotem a zdá se mi, že jsem zhloupl.

xxx

Neměli bychom učit své děti, aby byly lepšími občany než my?

xxx

Vtipkuj tím způsobem, že říkám pravdu.

xxx

Co je důležitější, chceme-li dosáhnout úspěch – talent, či pracovitost? A co je důležitější u velocipedu – přední nebo zadní kolo?

xxx

Někdy je nutno lidi rozesmát, aby člověka nepověsili. Šaškům je dovoleno říci, co se jim zlíbí. Já sám nemám touhu po mučednictví.

xxx

Schopný autor tvoří, neschopný poučuje.

xxx

Moliérova a má technika je technikou cirkusu, kde pán ringu debatuje se šaškem o otázkách dne.

Z myšlenek o autorovi

Shaw je jeden z mála lidí, kteří vyrostli vzhůru – a nikoliv dolů.

G. K. Chesterton

Shaw nemá na světě nepřítel, ale není mezi jeho přáteli ani jeden, který by jej měl rád.

O. Wilde

Shaw hledá vždy v historii lidí v županu a pantoflích a jeho básnický proces je teprve tehdy ukončen, když se mu podaří otlouci historický mramor a odhalit pod ním kus prosté lidské pravdy.

F. Götze

Zvláštní znamení G. B. Shawa: nemá následovníků. Není nikoho, kdo by si troufl ho napodobit.

K. Čapek

G. B. SHAW

O Sokratovi se říká, že snesl filosofii s nebe na zem. S jistou obměnou můžeme říci, že G. B. Shaw snesl s nebe na zem drama. Jedinou skutečností je mu tento svět a život pozemský, jehož naplnění je jediným smyslem lidského bytí. Pro Shawa je člověk jediným měřítkem veškerých hodnot. Z tohoto poznání vychází i jeho víra v sílu lidského rozumu. V jedné ze svých her říká: „...skutečnost, vejdeš-li s ní v užší styk, je hodně brutálnější, hodně špinavá. Ale přesto je velkolepá, pravdivá a uspokojující.“

Obrovitý zjev i dílo G. B. Shawa v sobě zachycuje téměř celé století společenského a kulturního vývoje. Vždyť data jeho narození a úmrtí (1856 – 1950) časově zahrnují události, které jsou pro naši generaci historií i současností zároveň. Stačí připomenout, že G. B. Shaw se narodil v roce, kdy skončila krymská válka, D. Livingston objevil Viktoriiny vodopády, náš J. K. Tyl jezdil s divadelní společností po venkově; v době jeho dětství naši pradědové bojovali u Solferina, za oceánem proběhla válka Severu proti Jihu, byl současníkem Pařížské komuny, svědkem utrpení lidstva ve dvou světových válkách, hirošimské tragédie i počátků atomového věku.

Nutno poznamenat, že od doby své dospělosti byl účastníkem všech těchto událostí velmi aktivním a při veškeré složitosti jeho společenských názorů, stál vždy na straně pokroku, celým svým dílem burcoval k myšlení a boření všeho, co stálo v cestě skutečné a plně hodnotě lidského života.

Jeho dílo, které zahrnuje téměř všechny literární žánry, je pro komplexní hodnocení určeno především uměleckým historikům. Nás zajímá jeho tvorba dramatická, jež čítá více než padesát děl, tematicky sahajících od dávnověku až po Společnost národů, od Caesara a Svaté Jany až po naše současníky. Divadelní hry začal psát až ve svých šestatřiceti letech a dramatickému žánru zůstal věrný vlastně až do konce svého dlouhého života, neboť rozpoznal v divadle jednu z nejučinnějších veřejných tribun. Divadelní začátky G. B. Shawa, inspirované především tvorbou H. Ibsena, nebyly příliš úspěšné a většina premiér jeho her končila skandálem, někdy i soudním řízením.

Shodou okolností první úspěšnou (i po stránce finanční), byla premiéra Pekelníka (v pořadí jeho osmá hra), která se po americkém úspěchu postupně dostala na všechna světová jeviště. Příběh hry nás zavádí do roku 1777, kdy se americké kolonie vzbouřily proti Anglii. Historické prostředí autorovi pouze umožňuje prudký spád dramatických událostí a nečekané dějové zvraty. Smysl hry je obrácen do dnešního hlediště, neboť i v naší době je mnoho pokrytectví, falešné sentimentality a pseudoromantických hrdinů.

Pro Shawa je příznačné, že jeho uměleckou formou je komedie, zcela programově odmítal tragédii, neboť ve své víře v život nemohl přijmout tragickou nutnost pro lidstvo. Smíchem vždy sděloval pravdu a bořil vše, co jí stálo v cestě.

G. B. SHAW: Z PŘEDMLUVY K PEKELNÍKOVĚ

Jsa příliš sláb, abych pracoval, psal jsem knihy a hry. Tak povstala tato hra. Není v ní ani jediná jakž takž nová událost. Každý starý brach na galerii divadla Adelphi, kdyby nebyl býval osliněn způsobem, který hned vysvětlím, byl by jistě poznal, že už kdysi viděl scénu s předcítáním poslední vůle, utlačovaného sirotka, který najde ochránce, uvěznění, hrdinskou oběť, vojenský soud, ležení i udělení milosti v posledním okamžiku. Přece však kritikové říkali, každý sice něco jiného, ale všichni se shodovali v tom, že je to příběh originální – tak jak jej charakterizovali – originální až k odvážné výstřednosti. Nuže, všimneme-li si fabule, zápletky, konstrukce a všeobecně odborných a technických zvláštností hry, poznáme, že kritikové říkali nesmysl. Pravdou jest, že jsem v těchto věcech velmi staromódním dramatikem. Pekelník proto jistě po čase ztratí svůj lesk a ukáže se otřepaným lidovým melodramatem, jímž vskutku technicky jest. Dovolte, abych to vysvětlil. Dick Dudgeon, pekelník, je puritán všech puritánů. Byl vychován v domácnosti, kde puritánské náboženství odumřelo a stalo se ve svém úpadku zámkou pro matčinu vášnivou nenávisť, projevující se ve všech formách krutosti a závisti. V takovém domě umírá mladý puritán hladem po víře, která je nejnaléhavější potřebou jeho přirozenosti. Jeho hlavní vášní není nenávisť, nýbrž soucit. Soucit cítí k Ďáblu, přidá se k němu a bojuje zaň jako pravý spojenec proti celému světu. Stane se tak, jako všichni opravdu věřící lidé, psancem a vyvrhelem. Když se tohle pochopí, stane se hra velmi přímočarou a prostou. Všichni zlotřilí hrdinové se na jevišti vykupuji láskou, taková je romantická metafyzika. Naneštěstí pro toto vysvětlení se ukázalo v třetím aktu, že Dick byl puritánem i v této věci: Když se žena, vychovaná v takové atmosféře jako Judita, do něho zamiluje a usoudí, že vydal svůj život v nebezpečí kvůli ní, řekne jí nepochybnou pravdu, že by byl učinil totéž pro kteréhokoliv cizího člověka. Že jedině zákon samé jeho přirozenosti a žádný osobní prospěch nebo choutka mu nedovolovaly vykřiknouti, aby sundali katovu smyčku s jeho hrdla a rovnou jí navlékli na krk jinému člověku.